ایرنا

تبیین مسأله برای جامعه یکی از ضرورت‌های مهم تلقی می‌گردد. درهمین راستا، وزارت اطلاعات و دیگر نهادهای امنیتی چون اطلاعات سپاه نیز به منظور تبیین یا تشریح مسأله یا رخدادهای ضد امنیتی، از گذشته تاکنون بیانیه‌هایی را صادر کرده‌اند؛ به طوری که استمرار این اقدام باعث شده تا بتوان آن را به نوعی سنت حسنه در حکمرانی به حساب آورد.

برش

○ بیانیه‌ها توانایی کاستن از التهابات ایجاد شده در جامعه را دارند؛ التهاباتی که در بیشتر موارد آگاهانه و عمدی از سوی منابع خارجی طرح‌ریزی می‌شوند و سعی دارند فضا را برای پیاده‌سازی پروژه‌ها و نقشه‌های خطرناک دشمن فراهم سازند. اما روشن ساختن ابعاد واقعی مسأله در جامعه، از دامنه دار شدن وقایع جلوگیری می‌کنند و با صراحتی که به وجود می‌آورند، نقشه رسانه‌های بیگانه را نقش برآب می‌سازند. بیانیه‌ها از این رو که وضعیت نهایی و چگونگی خنثی‌سازی هر مسأله معین را شرح می‌دهند، در حقیقت مهر ختامی برآن به حساب می‌آیند و نمودی از به بن‌بست رسیدن سناریوهای بیگانه هستند. اذهان عمومی در جامعه با هر مسأله و رخداد ایجاد شده، با سؤالات زیادی مواجه می‌شود. سؤالاتی که از یک سو مرتبط با اصل ماجراست و از سوی دیگر با چیستی نگاه حاکمیت و میزان واکنش ارکان مختلف آن مرتبط هستند

○ بیانیه‌های صادره از سوی دستگاه‌های اطلاعاتی، تا حد امکان سعی دارند ابهامات و شبهات موجود را از طریق شفاف‌سازی برطرف کنند. رسانه‌های معاند همواره در کنار هر رخداد امنیتی، علاوه بر تحریف موضوع، سعی می‌کنند مسائل پیرامونی هم برای جنجال‌سازی هرچه بیشتر ایجاد کرده و به رخداد اصلی انضمام دهند. یکی از مؤلفه‌هایی که مسأله‌های غیرواقعی را نزد افکار عمومی باورمند می‌سازد، ایجاد ابهام در واقعیت و اختلال در چرایی آن است. از این رو، ابهام‌زدایی هم ریشه‌های ظهور مسأله پیرامونی را عیان می‌کند و هم افکار عمومی را از واقعیت آن آگاه می‌سازد. ساده بودن زبان بیانیه‌ها برای فهم عمومی جامعه یکی از نکات مثبتی است که در کنار شفاف‌سازی برکارآمدی آنها افزوده است.

تحلیلی براهمیت «بیانیه های تبیینی» از سوی دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران

سنت حسنه پاسخگویی به افکار عمومی

تبیین

گروه سیاست

جمهوری اسلامی ایران، بعد از انقلاب و به موازات پیشرفت‌های همه‌جانبه و تثبیت جایگاه ملی و جهانی، شاهد جنگ ترکیبی دشمنان علیه خود بوده است. ابهام، پیچیدگی و چندبعدی بودن، مهم‌ترین ویژگی‌های این شیوه نوین جنگی است که در طول زمان برآن افزوده می‌گردد. یکی از کارکردهای اصلی جنگ ترکیبی ایجاد اختلال در امنیت و روندهای جاری کشور و تأثیرگذاری بر بافت افکارعمومی است. از این نظر، مسأله‌سازی کاذب در جامعه، یکی از راهبردهای دشمنان در این جنگ است و بر این اساس، تبیین مسأله برای جامعه یکی از ضرورت‌های مهم تلقی می‌گردد. درهمین راستا، وزارت اطلاعات و دیگر نهادهای امنیتی چون اطلاعات سپاه نیز به منظور تبیین یا تشریح مسأله یا رخدادهای ضد امنیتی، از گذشته تاکنون بیانیه‌هایی را صادر کرده‌اند؛ به طوری که استمرار این اقدام باعث شده تا بتوان آن را به نوعی یک سنت حسنه در حکمرانی به حساب آورد. این بیانیه‌ها به واسطه جنبه‌های تبیینی و شفاف‌سازی قابل توجهی که دارند، از یک سو بر جایگاه خطیر نهادهای اطلاعاتی و امنیتی در آرامش افکار عمومی تأکید می‌کنند و از سوی دیگر نقش این دستگاه‌ها را در حفاظت از امنیت و منافع ملی در برابر دشمنان نشان می‌دهند.

با توجه به طرح استدلال‌هایی معقول و پذیرفتنی و بیان چرایی و چگونگی شکل‌گیری رویداد و مسأله، می‌توان سنت صدور بیانیه‌های تبیینی را اقدامی ذیل رسالت خطیر جهاد تبیین تعریف نمود. همچنین فحوای کلی بیانیه‌ها به شیوه‌ای طرح‌ریزی شده که بدفهمی، کج فهمی و تحریف را از مسأله زدوده و تحلیل‌های نادرست، غلط و مغرضانه از رویدادها را عیان می‌کند و نیز از تحریف و دریافت نادرست افراد از وقایع، جلوگیری به عمل می‌آورد؛ بویژه آنکه مطالب مورد تبیین در بیانیه‌ها بدون سوگیری‌های سیاسی معمول بیان می‌شوند و جنبه فراجناحی دارند.

افکار عمومی در مواجهه با هر اقدام ضد امنیتی و ضد ملی و در یک مانور چندوجهی پیچیده رسانه‌ای، در معرض تزلزل قرار می‌گیرد و حتی حجم هجمه‌های رسانه‌ای به حدی است که دچار شبهات جدی و سؤال‌های دشوار می‌گردد. نقطه شکل‌گیری این تزلزل اگرچه ممکن است یک مسأله خاص باشد، اما در ادامه تنها به آن مسأله منتهی نشده و فرایند جریان‌سازی، قوت گرفتن و درگیر کردن محیطی از مسائل و حتی ارکان اساسی کشور را هم دربرمی گیرد.

از این رو آشکارسازی اقدامات شناسایی، سنجش ابعاد مسیرهای اتصال مسأله به بطن جامعه و از طرف دیگر تبیین ارتباط شبهات با اتاق فکرهای خارج از کشور و پیش‌بینی سناریوهای پیش رو در وزارت اطلاعات و دیگر نهادهای امنیتی یکی از راه‌های تنویر افکار عمومی و حتی انسداد عملکرد فاعل مسأله است؛ اما تأثیرگذاری بیانیه‌های نهادهای امنیتی همچون وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه، به همین جا ختم نمی‌گردد؛ چهارچوب‌های ارائه شده که دلالت بر مسأله و اتفاقات محیط برآن دارد، مفاهیم کلی را از ابتدا تا انتهای مسأله و منطبق بر انتظارات، سؤالات و ابهامات در ذهن مخاطب ایجاد می‌کند. براساس چهارچوب بیانیه‌ها و اثرگذاری قابل توجه آنها و نیز بازخوردهایی که در تمام طول این سال‌ها مشهود بوده، می‌توان کارکردهای مختلفی را برای آنها درنظر گرفت که به نوعی دستاوردهای سنت صدور بیانیه نیز به حساب می‌آیند؛ کارکردهای بیانیه‌های صادره را هم از حیث ایجابی و هم از حیث سلبی می‌توان مورد توجه قرار داد؛ چه آنکه هم دربردارنده آشکارسازی محرک‌ها و روش‌های دشمنان و ذینفعان آن است و هم مانع از داستان‌سرایی و دروغ‌پردازی‌هایی پیرامون مسائل مهم می‌گردد. در ادامه بخشی از این کارکردها به اختصار توضیح داده خواهند شد.

سالهاست دشمن تلاش دارد گزاره اختلاف میان دستگاه‌های اطلاعاتی را در جامعه ایجاد کرده و با دستاویز آن، ثبات داخلی را به چالش کشانده و عملکرد آنها را ضعیف نشان دهد

ثبت وقایع برای آیندگان

بیانیه‌ها به عنوان سندی متقن و دربردارنده وجوهات مختلف مسأله، به عنوان منبعی معتبر، در تاریخ ثبت می‌شوند. از این رو، در آینده می‌توان برای پرداختن به رخداد مورد نظر، به آن مراجعه کرد و ابعاد یک ماجرای تاریخی را مورد مطالعه قرار داد. ثبت این وقایع به طور رسمی در تاریخ، مانع از تفسیر به رأی آن از سوی آیندگان می‌گردد و اصالت آنها را حفظ می‌کند. از سویی دیگر، سیر تاریخی جریانات مهم ضد امنیتی و حساس در کشور را می‌توان به خوبی در آنها یافت.

بیان موضع رسمی حاکمیت

سالهاست دشمن تلاش دارد گزاره اختلاف میان دستگاه‌های اطلاعاتی را در جامعه ایجاد کرده و با دستاویز آن، ثبات داخلی را به چالش کشانده و عملکرد آنها را ضعیف نشان دهد. اما بیانیه تبیینی مشترک وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه به بحران یا مشکل، وظیفه‌ای نیست که تنها برعهده نهادهای حکمرانی باشد؛ بلکه همراهی افکار عمومی و آگاهی آن نیز نقش بسزایی دارد.

مسئولیت پذیری حاکمیت در قبال رخدادها

قالب بیانیه، اهتمام حاکمیت برای مهار هر مسأله معین و مسئولیت پذیری را درقبال آن به جامعه نشان می‌دهد. صدور بیانیه در بزنگاه‌ها و رخدادهای مهم ثابت می‌کند که هم خود مسأله برای حاکمیت تا چه اندازه اهمیت داشته و هم تا چه اندازه اقناع افکار عمومی را برای خود به عنوان رسالتی خطیر دیده است. به علاوه، حاکمیت به دلیل پیگیری فعال خود در نسبت با مسائل، در بیانیه‌ها نشان می‌دهد که چگونه از تمام توان و ابزارهای موجود خود برای مهار چالش‌ها و بحران‌ها استفاده می‌کند.

تعیین تکلیف مسأله نزد افکار عمومی

بیانیه‌ها توانایی کاستن از التهابات ایجاد شده در جامعه را دارند؛ التهاباتی که در بیشتر موارد آگاهانه و عمدی از سوی منابع خارجی طرح‌ریزی می‌شوند و سعی دارند فضا را برای پیاده‌سازی پروژه‌ها و نقشه‌های خطرناک دشمن فراهم سازند. اما روشن ساختن ابعاد واقعی مسأله در جامعه، از دامنه دار شدن وقایع جلوگیری می‌کنند و با صراحتی که به وجود می‌آورند، نقشه رسانه‌های بیگانه را نقش برآب می‌سازند. بیانیه‌ها از این رو که وضعیت نهایی و چگونگی خنثی‌سازی هر مسأله معین را شرح می‌دهند، در حقیقت مهر ختامی برآن به حساب می‌آیند و نمودی از به بن‌بست رسیدن سناریوهای بیگانه هستند. اذهان عمومی در جامعه با هر مسأله و رخداد ایجاد شده، با سؤالات زیادی مواجه می‌شود. سؤالاتی که از یک سو مرتبط با اصل ماجراست و از سوی دیگر با چیستی نگاه حاکمیت و میزان واکنش ارکان مختلف آن مرتبط هستند.

پیام صریح برای کشورهای خارجی

بیانیه‌ها علاوه بر بعد ملی، ابعاد فراملی هم دارند و خود حامل پیام‌هایی به نیروهای معاند برون مرزی هستند. پیام‌هایی که تنها به انعکاس و انتشار اطلاعاتی درباره رویدادها محدود نیستند؛ بلکه به نوعی اقتدار نظام جمهوری اسلامی را نشان می‌دهند و دربردارنده این مفهوم هستند که ایران توانایی مقابله با پیچیده‌ترین نقشه‌های اطلاعاتی و امنیتی را داراست و از ابزارهای لازم نیز برای این مقابله، بهره‌مند است. در حقیقت صدور این بیانیه‌ها به نوعی اعلام شکست طرح‌ریزی‌های دشمنان و مهار نیروهای وابسته به آنهاست.

باید خاطرنشان کرد که متناسب با گسترش ابزارهای ارتباطی و نفوذ رسانه‌ها در سال‌های اخیر، بحران‌ها و رخدادهای جدیدتر نیز پیچیده‌تر می‌شوند؛ زیرا مسأله اصلی و خرده مسائل ایجاد شده در جامعه، بوسیله بازوهای رسانه‌ای مرتبط و وابسته به آن (اعم از داخلی و خارجی) دائماً در معرض رشد و تکثیر قرار می‌گیرند. از این رو، فرایند آگاه‌سازی نیز به همان میزان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده و لازم الاجراست. با رصد بیانیه‌ها می‌بینیم که دستگاه‌های اطلاعاتی با دریافت این واقعیت، در سیر تکاملی قرار گرفته و در سال‌های اخیر، بویژه پس از آشوب‌های ۱۴۰۱ به ذکر جزئیات پرداخته و شرح نسبتاً کاملی از نقطه شروع تا انتهای مسأله و از فعالیت‌ها، انگیزه‌ها و دست اندرکاران و... را دربردارند.

ضرورت پیوستن سایر نهادها به جهاد تبیین

با توجه به کارکردهایی که توضیح داده شد، این انتظار می‌رود که سایر دستگاه‌های اجرایی و فرهنگی در کشور نیز نسبت به تبیین عملکرد خود و آگاه‌سازی افکار عمومی گام بردارند؛ این اقدام می‌تواند به بهبود و ارتقای اطلاع‌رسانی در دستگاه‌های اجرایی کمک شایانی کند؛ چنان که رهبر معظم انقلاب بیان کرده‌اند: «پاسخگویی باید به معنای صحیح کلمه وجود داشته باشد. باید دستگاه‌های فرهنگی کشور - چه آنچه مربوط به دولت است، چه آنچه زیرمجموعه دولت نیست، مثل صدا و سیما - روشن کنند که در مقابل تهاجم گسترده فرهنگی دشمنان چه تدابیری را برای اعتلا و بارور کردن فرهنگ اسلامی و انقلابی و عمومیت بخشیدن به نقاط برجسته آن به‌کار بسته‌اند. دستگاه‌های اقتصادی هم بیان کنند که برای بارور کردن اقتصاد کشور، پر کردن شکاف طبقاتی، برطرف کردن فقر و محرومیت از طبقات محروم کشور و آباد کردن این کشور پربرکت و قابل آبادی در همه مناطق وسیع آن، چه تلاشی انجام داده‌اند. دستگاه‌های علمی کشور - که مدیران آن در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه کشورند - مشخص کنند که برای تولید علم، آزاداندیشی علمی و تضارب افکار - که ما از دانشگاه و حوزه این مسائل را مطالبه کردیم - چه تلاش و کار بزرگی را انجام داده‌اند؛ چقدر پیش رفته‌اند و چه کارهای دیگری را بایستی انجام دهند. دستگاه‌های صنعتی و دستگاه های کشاورزی کشور هم توضیح دهند. قوه قضائیه کشور توضیح دهد که برای احقاق حق مظلومان و برای اینکه مظلومان کشور حقیقتاً قوه قضائیه را ملجأ و مأوای خود بدانند و به آن پناه ببرند، چه تلاش‌ها و کارهایی را انجام داده است. قوه مقننه که دو وظیفه عمده قانونگذاری و نظارت را برعهده دارد، مشخص کند که در امر قانونگذاری چه تلاش‌هایی را انجام داده تا قوانینی را بگذارند که برای تسهیل اصلاح حقیقی کشور لازم است؛ همچنین این قوه مشخص کند که در امر نظارت بر دستگاه‌ها و مراقبت از صحت عمل آنها چه تلاشی را به انجام رسانده است. (بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی، دوم فروردین ۱۳۸۳)

باید خاطرنشان کرد که متناسب با گسترش ابزارهای ارتباطی و نفوذ رسانه‌ها در سال‌های اخیر، بحران‌ها و رخدادهای جدیدتر نیز پیچیده‌تر می‌شوند؛ زیرا مسأله اصلی و خرده مسائل ایجاد شده در جامعه، بوسیله بازوهای رسانه‌ای مرتبط و وابسته به آن (اعم از داخلی و خارجی) دائماً در معرض رشد و تکثیر قرار می‌گیرند. از این رو، فرایند آگاه‌سازی نیز به همان میزان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده و لازم اجراست

نگاهی به برخی بیانیه‌ها و اطلاعیه‌های مهم منتشره از سوی دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون